

Skufninger og skuffelser

Når man som havearkitekt har avleveret (eller skal til at aflevere) en landsbykirkegårdsudvidelse, hænder det ofte, at graveren, som har haft vedligeholdelsen på den eksisterende kirkegård, møder op og giver luft for sin misfornøjelse med eller sine betænkeligheder overfor de nye gange og disses vedligeholdelse.

Sagen er, at han har set, hvorledes mulden er blevet fjernet; desuden har han set, at gangene er blevet forsynet med et lag ral (eller slagger), hvorover der er lagt et bindelag af lerholdigt grus, der altsammen er tromlet fast sammen, samt at der øverst yderligere er lagt et tyndt lag gangstigrus, — sådan som ganganlægget i praksis nu om stunder oftest former sig; arbejder med kørefaste veje har krævet endnu mere.

Og så kommer da graveren og gør vrøvl — og med rette. Den fornuftige graver spørger hvordan i alverden han skal kunne lave et fint rivemønster i et så tyndt lag gangstigrus, og hvordan han skal kunne skuffe i den hårde belægning, — han erklærer dette for ganske umuligt. Den ufornuftige graver spørger ikke, — han bare roder og skuffer og river i gangmaterialet, og havearkitekten river sig i hovedet, når han senere får at se, at grave-rens ihærdige anstrengelser virkelig har fået resultat — nemlig at slaggernes sorte monstrummer kommer op og griner ham imøde, mens bindelaget af grus er gennemrodet, og det dyre gangstigrus forsvundet, ja omtrent som »dug for solen«. Dog er det her menneskesved og utrolig energi, men ikke Vorherres sol, der har fjernet det. Dette er en af havearkitek- tens skuffelser.

Sagen er den ganske enkle, at i grave-rens instruks (eller regulativ), der er udgivet af selve Danmarks Provsteforening, lyder det første punkt i det første afsnit således, at »Graveren renholder ved jævnlig Skufning, Lugning og Rivning samtlige

Fig. 214.
Klokkestapel på
Leksand kirkegård.
Se teksten foreg. sider.
Foto: J. Th., aug. 45.

Gange, aabne Pladser . . . « — og for den veltjente, gamle graver er dette gået ham i den grad i blodet, at han gennem mange år har udført dette Sisyfos-arbejde, hvorom sidste linjer i den nævnte bestemmelse ovenikøbet siger, at det skal ske hver lørdag for de gange, der fører fra kirkegårdens indgange til kirkedørene; nogle gravere er endog så ihærdige, at de først gør det søndag morgen, idet erfaringen har sagt dem, at om de gør det om lørdagen (selvom det endog bliver sent på denne dag), så er der dog personer, som har været så umastelige, at de har sat spor i den fine rivning, når de sent lørdag aften (hvor de havde haft tid dertil) har lagt blomster på gravene, så at disse kunne være pæne og pyntede til helligdagen. Og sådanne blot daggamle spor tåler han ikke ved kirketid. Og gangene på den gamle kirkegård har jo altid været forsynet med en slags jord, hvorpå der i bedste fald nu og da har været strøet noget grus, så disse gange har i nogen grad kunnet lønne hans anstrengelser,

ligesom de også har gjort det temmelig let for ukrudt at finde grosted. Anderledes med de nye og faste gange. Nu er det graveren, som er skuffet — og hvordan så med skufningen? Her kommer altså den kloge graver i et dilemma. — Hvad skal jeg dog gøre, når instruxen siger sådan og sådan?

Hertil er slet og ret at svare, at instruxens ord er fuldkommen ødelæggende for det begreb om »faste« gange, som Den kgl. anordning om kirkegårde kræver i sin § 6, stk. 2; ganske vist taler den kun om *hovedgange*, men i hvert fald de gange, der fører fra låger til kirkedøre er dog hovedgange, og med moderne menneskers indstilling, fodbeklædning m. m. må det være en forudsætning, at også det, der kaldes »gangstier mellem gravrækker« må være anlagt efter forsvarlige regler. Når graveren ustandseligt oproder gangbelægningen (det være sig muld eller grus), bliver gangene aldrig faste, — selv mange menneskers tråd og færdsel kan ikke klare den ihærdige gravers indsats, hvortil han undertiden ovenikøbet hjælpes af en slags gang-plove. Instruxens ord er ødelæggende for de gange, der findes på den gamle kirkegård, og anvendes de også for udvidelsens gange, er det fuldkommen spild af mange penge at sætte disse i stand efter Den kgl. anordnings, fagfolks og moderne menneskers selvfølgelige krav.

Dette gælder især spørgsmålet skufning. Dette arbejde bør ubetinget ikke udføres på rigtigt anlagte gange. Under normale forhold skulle der ikke komme ukrudt på nyanlagte gange, som er forsynet med sterilt grus, hvori frø har endog meget vanskeligt ved at spire og endnu mindre vil give sig til at slå rod. Kommer der en klat jord på gangen, må den fjernes med planteske, spade, skovl el. lign. uden at gangfladen iøvrigt ødelægges, og vokser der ukrudt igennem belægningen, er det fordi belægningen ikke er udført rigtigt, og fordi entreprenøren ikke (som en selv-

følge!) har rystet kvikgræs og andre flerårige rødder af, inden belægningen blev lagt på. I sådanne tilfælde må gangen enten laves om, eller ukrudtet må udryddes ved kemikalier (med forsigtighed overfor planter i nærheden), blæselamper (der nu fås i handelen til netop dette brug) eller ved lugning på det begrænsede område, men overhovedet aldrig ved skufning af hele gangarealet! Og den udrykning af jord m. m. fra gravstederne, som folk er så slemme til at praktisere, må umuliggøres (såvidt gørligt ved faste kanter om grave og langs gangsiderne) samt ved det eksempel på sirlig renholdelse af kirkegårdens øvrige områder, som ikke kan undgå at smitte.

Belært af nogle få, men bitre erfaringer, har forfatteren til nærværende linjer ved aflevering af arbejder af den nævnte art opstillet nogle retningslinjer for vedligeholdelsen af gangene på det område, der har ligget under min interessesfære og deri *forbudt* al skufning, men tilladt rivning, når det sker med lette træriver eller endnu bedre med gummiriver. Men accepteringen af sådanne retningslinjer, der sikrer værdien af de faste gange og de deri anbragte kapitaler forudsætter, 1) at det stedlige menighedsråd går ind for denne tanke (hvad da heller ikke nogen sinde har voldt vanskeligheder), 2) at man lader det anførte gå videre som en instrux til graveren, samt 3) at man derved sætter sig ud over, hvad der står i provsteforeningens instrux.

Gør man dette, er man fornuftig og får noget for sine udlagte penge: nemlig behagelige og faste gange, der i hovedsagen altid vil være rene. Gør man det ikke, og går man atter over til skufninger, vil anlægget i den henseende hurtigt blive en skuffelse, — og graveren må atter i gang med sit Sisyfos-arbejde, — det som aldrig hører op, men kræver mere og mere, jo dybere skuffejernet går i bund, og jo flere kræfter han lægger deri. — Og det er virkelig synd for graveren.